

Johanna

Aligha véletlen, hogy operatérmi időkben, mikor a műfaj majdani klasszikus alkotásait is hónapokra tartalékolhatták korlátlan hatalmú intendánsok, mert az adott pillanatban nagyobb kasszasikerrel kacérkodó vállalkozás akadt, egy-egy bemutató csak hetekig maradt életképes, aztán hosszú évtizedekig megfellebbeztek róla. Az idő vasfoga kegyetlenül elmozdította a fiatal Verdi operáit is, már ama egyszerű oknál fogva, hogy maga az érettebb Verdi haladt túl sebesen „gályarabságának éveit” — hanem napjaink mohó operakultúrája, mivel a termésre aszályos idők járnak, leplezetlen izgalommal kutat a néhai virágkorból elfekvő készletek után. Így fordult hazai társulataink figyelme *Mon-teverdi, Dittersdorf, Haydn, Mozart, Donizetti* és mások természetesen az ugyancsak termékeny Verdi archív partitúráira, s lett rá, például Szegeden, még *Vaszy, Viktor* egyebek között az *Idomeneó*, a *Szorcsinai vásár*, a *Saroltára*, Verdőtől pedig a felfedezés számba menő *Nabuccóra* és a *Szicíliai vécsernyére*.

Nem is rejti véka alá *Pál Tamás*: *Vaszy* kezét fogva tett kísérletet a *Giovanna d'Arco* reinkarnációjára. Járt ösvényen haladt tehát, könnyű dolga mégsem volt, hiszen a mű kritikai utóélet, fogantatásának pillanataitól tartózkodó, enyhén szólva is fanyarul ellentmondásos. „Kétségtelenül ez a legjobb valamennyi operám közül” — szögezi le még a premier melegében Verdi önértékelés. Holott már túl van a Nabuccóra, az *Ernánin*, a *Lombardokon*, ám innen a mostoha sorsú *Alvirán*, s a későbbiekben magasabbra taksált *Attilán*, *Macbeth-en*, hogy csupán a *Gályarabság* periódusánál maradjunk. Az amerikai *Vincent*, *Shéan* pedig száz esztendő múltán mindössze annyiban intézi el a *Giovanna d'Arcót*, hogy szép anyagi haszonnal járta be Európa operaházait, egybeírta a fiatalkori művek leggyengébbje.

Tényleg nehéz terhe a librettó. Szinte hihetetlen, hogy Verdi, aki ananyit kucakoskodott a szövegkönyvekkel, keresve ami *musicabile* tehát alkalmas a megzenésítésre, könnyen beadta derekát — föltehetően a körülmények szorították, sürgető megrendelésekre dolgozott. *Solera* a népsza-

badító hős tragédiáját abban látatja, hogy Johanna az égi sugallat dacára földi érzéseknek enged, úgynevezett démoni hangoknak. Ami önmagában még rendjén való, hiszen romantikus költőnél ez logikusan következik a darab eredendő misztikájából („gyarló a test, a lélek erősebb”). Hanem a Johanna sorsát közvetlenül befolyásoló alakokból olyan kép-telen figurákat rajzolt el, melyek glória helyett egészen blód történet dicsőfény-koszorúját kerekítik hősnőnk feje köré. Az apa vallási fanatizmusból fölknálja lányát az angoloknak, majd tévedését belátva, kiszabadítja őt az ellenség táborából, ahol a rettegett és megkötözött lányra egyetlen őrszem vigyáz, hogy még egyszer, úgy istenigazából, elpáholhassa az angolokat, s megadassék neki a harctéri hősi halál. Teszi pedig a naiv pásztorapuka mindezt oly megfellebbezhetetlen erkölcsmagaslatról, ahová *Károly* királynak is csak a kegyelme juthat fel. Johanna az égi sugallat szentségtörőjévé deformálódik, aki-ne bűne mindössze annyi, hogy az apja félreérti, illetve meghallgatja a király szerelmi vallomását (esetleg magában viszonzozza), a királyt, ki mellesleg férfi, s nem is akármilyen. Fittyet hányva a történelmi konzekvenciáknak, ez a *Károly* valóságos hős: az esztelen vérontást kerüldendő ajánlja föl trónját az angoloknak, majd Johanna intelmeire tűzbe jön, odaszó az ellenségnek, templomot készül emelni Johannának, aztán a papa vádjaira eltaszítja magát, minek utána az újabb csatában vesztesre áll, de az angoloktól kiszabadított szűz időben érkezik, és visszaadja a franciáknak föl-kent uralkodóját. E *pirogva* király sikertelenségét *Solera* úgy állítja be, mintha nem maga tehetné róla (melyet persze csak egyéb épkézláb ötlet hiányában kér számon az ember), másfelőlben tal-pig férfi és nagy király — ami körülbelül akként fest, hogy mondjuk *Shakespeare* III. Richárdja szépsé és erkölcös férfiú, s legfőbb tulajdonsága, hogy viszolyog a tróntól, inkább lemond róla, elmegy zarándoknak vagy karthauzának, merthogy az is egy változat. Nem túl szerencsés továbbá e képtelen mese dramaturgiája sem. Cselekménye a színpalak mögött zajlik, mihez színpadi történet, akció, úgyszólván

alig akad, kórusok és áriák monoton füzére után érkezünk el egy földítő duettig, tercettig, s ez a me-rev „tölcserszerkezet” annyira elszegényíti a színpadot, hogy rendező legyen a talpán, ki a tömjénfüstös illusztráció hordalékául — nem dolgozva a muzsika ellenére — képes némi mozgékony történet látványára is.

Horváth Zoltán ráadásul a tömegigényeket lefojtó szűkös színpadter is szorította. Okosan tette, hogy nem bocsátottak természetes részletekbe. *Csikós Attila* esz-köztelen színpadképe képzeletbeli játékeret rakott föl lépcsőkből, mögé szárnyas oltárra emlékeztető dekorációt vont csatajelenettel, erdőképpel, koronázási szertartással (hungarocellból, aranyozott borítással *Sós András* szobrászművész pazar munkája) — tenát okosan tagolt, s minden négyzetméterében kihasználható területről gondoskodott. Szükség volt rá, hiszen a kórusok ügyesen szervezett járatásával, a démonok és angyalok allegorikus megjelenésével, a koronázási jelenet méltóságteljes crescendójával, világítási trükkökkel, meg nem utolsósorban a mutatósra merevített tablókhoz *Horváth Zoltán* az itt egyetlen lehetséges módon, erőszakolt stílusú bukfenek nélkül, tudott így esélyt adni *Verdi* muzsikájának láttatására.

Mert ez a *Verdi*-zene, a libretto minden fogyatékos-ságának ellenére, frissnek, őszintének, nagyvonalúnak, fölforrósítónak hat. Tüzes kórusai, strettái, dallamos ariosói, áriái, együttesei hamisítatlan előképét szikráztatják föl a későbbi műveknek, s ezért feltétlenül érdemes megismerni, mégha kompozíciós rendje, zártzámos szerkesztése erősen őrzi is a közvetlen elő-dők, *Bellini*, *Donizetti* szel-lejét. Minden dagályosság-tól mentes pátoz ragyogja be, költői szárnyalású fináléi, az egész mű tartása, érzelmi telítettség, vallomá-sos lírája, zenében idéz meg egy kort, melyben a nemzet-tőlulás eszméje (mily ismer-tős a magyar történelemből) a haladó művészet küldetés-tudatába költözött.

Pál Tamás zenei vezetése ennek a küldetés tudatnak egyetemességét, fennkölt-ségét, örökség példáját mu-tatja meg, amikor zenekarát (ütősejt, de rézfúvósait) sem igyekszik visszafogni. Ponto-san ott érzi a mű erejét, ahol van, a zenei tablókban,

Magyarországi Verdi-bemutató Szegeden

Jubilál a Ladvánszky kórus

Harmencöt éves fennállása alkalmából jubileumi ünnepe-t rendez a DÉLEP Ladvánszky kórusa. Ma, vasárnap délelőtt 10 órakor a Gyevitemetőben a kórus tagjai megkoszorúzzák az alapító *Ladvánszky József* kőműves sírját. Holnap, május 7-én este 7 órakor a DÉLEP munkásszállójának nagytermében ünnepi klubestet rendeznek, ahol *Sipos Mihály*, a vállalat vezérigazgatója, az énekkar

elnöke mond ünnepi beszédet, köszöntve a jubiláló kórust. Ebből az alkalomból kitüntetések is átadnak az elmúlt három és fél évtized során kiemelkedő munkát végzett kórustagoknak.

A jubiláló együttes ezután ünnepi műsort ad majd, amelyet vezényel és zongorán kísér *Kertész Lajos*, a Munka Érdemrend arany fokozatával kitüntetett karnagy.

Újra nyitott a Gambrinus

Disco helyett söröző

„Éjszakai disco” — hirdeti a plakát a szegedi Gambrinus söröző ajtaján. Négy fiatalember ácsorog előtte. Olyan visszaélések gyanúja merült fel, amelyek fellebbezően szoros kapcsolatban voltak a diszkókkal. Május elsejétől új felszolgálókat vet-tünk fel. Reméljük, hogy sikerül visszaállítani a pincehelyiség sörözőjellegét, és előbb-utóbb a régebbi vendégeket is visszahívjuk a Gambrinus.

— Jegyűk van? — kérdezi.
— Persze hogy van. Tőnöt keressük — érkezik a válasz, s a srácok sorjázni be-felé. Az élesszemű pincér azonban útját állja a nyeglednek.
— És maga?
— En is bemennék. Meny-nyibe kerül a jegy?

— Nem hozzánk tartozik — mondják a többiek —, ra — mondja Mihucz Mik-sak úgy bejönne, akár a moziba — gúnyolódna. Mire a pincér: — Sajnálom. És becsukja az ajtót a fiatalember előtt.

Hasonló eset nem volt ritka a Gambrinusban. Az éjszakai diszkó nem látogat-hatta, akárki. Aztán március 15-én elhallgattak az erősítők a pincehelyiségben. Csön-debek lettek esténként a környező utcák is. Az Alföldi Vendéglátó Vállalat bezá-ratta a sörözőt. Mózes János, a vállalat szegedi részlegé-nek igazgatója így indokolta az intézkedést.

— A Gambrinus az utóbbi időben nem felelt meg a másodszázy színvonalnak. A disco önmagában még nem lett volna „káros”. De olyan közönséget vonzott, amelyre egyetlen vendéglátóhely sem volna büszke. A középkorúak egyre kevésbé látogatták a sörözőt, hiszen kevés le-hetőség volt a csendes szórakozásra. A berendezésre is ráfért a felújítás. Azért zár-tunk be márciusban, mert az üzlet régi vezetői ellen vízs-

— Felkészültünk a nyitás-ra — mondja Mihucz Mik-sak úgy bejönne, akár a moziba — gúnyolódna. Mire a pincér: — Sajnálom. És becsukja az ajtót a fiatalember előtt.

— Zeneig viszont van — folytatja Varga Balázs mű-szerész — régi és újabb tánc-dalokat egyaránt lehet hall-gatni. A lehetőséghez képest úgy igyekeztem kiválogatni a lemezeket, hogy mindenki találjon kedvére valót.

Amíg beszélgetünk, többen is benyitnak. Fiatalok és idő-sebbek, van, aki sört akar inni, van, aki a disco után érdeklődik. Úgy tűnik, a százszázatos erősítőktől han-gos időszak sem csorbította a söröző jó hírét. De ahhoz elegendő volt, hogy a ven-déglátók leszűrjék a tanul-ságot. Ez pedig: viszonylag kevés az ifjúsági szórakozó-hely Szegeden, nem feltétle-nül érdemes mindenáron diszkóval becsalogatni a fia-talokat.

J. E.

Molnár Zoltán

A vereség

12.

Szerencsére, észébe jutott, hogy akkor most ki kell tekintenie a folyóra. De nem, ez sem volt jó, hiszen közvetlenül alatta kavargott a folyó, sárgás habokkal emelkedett... hát ez lett a jó ringásból, a mocskos víz haborgása... már el is érte a torkát.

Félt, hörgés szakadt fel belőle, hánykolódott, szakadt róla a veríték, nyöszörgött, ahogy a hasát valami hasogatta, talán még sirt is...

Es csendben bejött a parasztasszony, a kicsi Aranka-nak az anyja. Ráhajolt, felitatta a homlokát, hogy ne mar-j a a csipős vérejték, ami megindult a két oldalán. Kezébe vette a kezét.

Az ő ujjai meg önkéntlenül rákúlesolódta az ismeret-len, de furcsa módon egyáltalán nem idegen parasztasszony kezére, és azt sem szűgyellte, hogy a könnyei folynak, és a sírás gáttalanul felbuborékol belőle.

— Menj, kislányom, szaladj el Varga Julis nénihez, mond meg neki, hogy azonnal jöjjön!

A kicsi Aranka valahol ott volt, érezte; most valamit mondhatott is, de talán inkább csak bólintott. Látni nem látta, de tudta; s hallotta a verőceajtót is, ahogy kicsike nyikorgással magától behajlik utána.

Hát elment... Hát eszerint már hívni kell a bábát is. És András még nincs itt.

Jajistenem, hol lehet ilyen sokáig ez az András... Nem történt tán valami baja. De mért is történt volna, hiszen csak kiment járőrbe. Lehet, ugyan, hogy csak alkonyattal jön haza, de visszajön, ugye, hiszen semmi, de semmi lö-völdözés az ég egy világon nem hallatszik.

Ó, hiszen talán már nincs is háború azóta. Hiszen ta-lán már minden ellenség le is tette a fegyvert.

Hiszen miért is verekednének. Hát nem szebb így, hogy ez a rengeteg őszi rózsá, meg ez a rengeteg vörös szegfű, meg ez a kék ég, meg ez a... Ó, jaj, de szörnyű, mocskos, hányásszine van ennek a folyónak. És partja nin-csen sehol. Csak a mocskos habok. És bugyborognak, és el-érik az ember állát és a száját is, és jajistenem.

Es jajistenem ez a rettenetes hasogatás. A hátgerince, a csipője, a hasa, az egész teste. Mintha kések, török. Mintha kíméletlen, elszánt kezek kenyeret gyúrnának a hasában.

Csak fáj, csak hasít, és irtózatossá nagy a csend. Nagy, süket csend. Se cséplőgép, se lövöldözés, se edénycsöröm-pölés, se emberi beszéd, se verőceajtó.

Csak az idő végtelenje. A fájdalom.

Odakint mintha a kutya a láncát nyikorgatná. Semmi, semmi, csak ez a láncnyikorgás.

De benne, a hasában, feszülő medencecsontján is csi-korognak ezek a láncok.

S mindezek után még valami undorító nyöszörgés. Es, istenem, ez a saját nyöszörgése.

Aztán hányódásaiban valahogy úgy fordult, félig oldalt, hogy a csontjai egy kicsit megpihentek. Megszűnt a lánc-csikorgás is; határozottan hallotta a verőceajtót.

S egyszer csak bent volt a szobában a bába. Tudta, hogy a bába, nem lehetett más, annak kellett lennie. Für-gén odajött, megnézte az arcát, félhomály volt, a félho-mályban nézte meg.

Aztán kitakarta, s ügyes kezével, ügyes, öreg kezével megtapogatta a hasát. Köröskörül, óvatossan, mindenütt megtapogatta. Nemcsak megtapogatta, mozdított is rajta. Mintha benyúlt volna, bent rendezkedett volna erős ujjai-val a hasában.

— Fáj-e, kislányom? Fáj-e most így?

Nem, nem fájt. Érezte, de nem fájt.

— Mintha bennem turkálna — mondta neki. — De fájni most nem fáj. Az előbb fájt nagyon, mielőtt jött. Ak-kor nagyon fájt.

— Na, jól van, na. Majd még egy kicsit jobban is fog fájni, de nincs semmi baj. En most már majd itt maradok. En vagyok a bába, kislányom, en most már addig nem me-gyek el innen. Itt maradok... Fűtetek csak, tegyetek fel vizet, sok vizet, hadd melegedjen. Most már majd szépen, ahogy kell, mindent el fogunk rendezni.

Ez így mind nagyon megnyugtató volt. Itt a bába, öreg bába, bizonyára ért a dolgot.

— De hát még András nincs itt.

Valahogy úgy jött, nem is gondolta, hangosan mon-dta ki.

— András? — kérdezte a bába. — Na igen, vagyis hogy András. Jobb is az, lányom, ilyenkor, ha nem látat-lankodik itt az a férfi. Nehezen viselik el az ilyet a fér-fiak.

Nehezen? Hadd viseljük nehezen. Andrásnak itt kell lennie. Andrásnak most mindenképpen itt kellene lennie. Különböztet mért kellett volna ide eljönni, pályaudvari nyüzsgésen, zsúfolt vonaton, poroszlói kötekedéseken át, meg a Tiszán át, meg idáig. Talán, mert olyan keveset volt vele András, de olyan nagyon keveset. Bár az a kevés, ó, az a kevés, az csupa ünnep... őszi rózsá... vörös szeg-fű... Mentek az úton a katonák, és énekeltek:

... a vörösök hős serege áll
nem retenti a halál...

— De hát ide se talál az a kopasz kisfiú?

— Kopasz kisfiú? — kérdezte a bába. — Ki az a ko-pasz kisfiú?

— Mindjárt megkérdelem Arankámat — mondta a pa-rasztasszony, és kiment.

De aztán nem is jött vissza. Aranka se jött. Senki se.

Csak a bába gubbasztott mellette szótlanul, mint aki kitartóan figyel valamire. Ebben a nagy csendben kell öneki figyelnie. Mert most már majd ő lesz soron, öneki van elvégeznivalója

(Folytatjuk.)